

EGE ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA

PROJE KESİN RAPORU

EGE UNIVERSITY SCIENTIFIC

RESEARCH PROJECT REPORT

PROJE NO: 2014-SAUM-001

BALIK ÇOCUK

PROJE YÖNETİCİSİ

Prof. Dr. Halil ŞEN

ARASTIRMACI

Yeşim Kirazlı-Prof.Dr.

Cengiz Metin-Prof.Dr.

Kazım Çapacı-Prof.Dr.

Mesut Önen-Prof.Dr.

Gülnur Metin-Doç.Dr.

Funda Çalış-Prof.Dr.

Serdar Gökhan Şenol-Doç.Dr.

Hasan Yıldırım-Doç.Dr.

Ademi Fahri Pirhan-Yrd.Doç.Dr.

Su Ürünleri Fakültesi Yetistircilik Bölümü

Faculty of Fisheries

Department of Aquaculture

Bornova-İZMİR

2016

ÖNSÖZ

Engelli çocuklarda rahatsızlık sıklıkla ömür boyu sürebilen meşakatli bir tedavi sürecini kapsamaktadır. Hem engelli çocuklar hemde aileleri bu zorlu süreçte desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Şüphesiz tedavi rahatsızlığın giderilmesi ve/veya etkilerinin azaltılmasında en önemli enstrumandır. Ancak moral-motivasyonun önemi gözden uzak tutulmamalıdır. Uzun tedavi süreçlerinde hastaların ve onlardan sorumlu yakınlarının moral-motivasyonlarının yüksek tutulması tedaviden sağladıkları yararı arttıracak gibi bu zorlu süreci çok daha hafif geçirmelerini de sağlayacaktır. Erken bebeklik döneminden itibaren sürekli tedavilere giden çocuklar, bir süre sonra normal yaşamdan kopar. Tedavi merkezine gitmeye de zamanla isteksiz hale gelirler. Bu nedenle iş uğraşı tedavileri, özellikle oyun aktiviteleriyle birleştirildiğinde çocuğun tedavi merkezine gelmeye istekli olmasını da sağlar. Bu bağlamda, Ege Üniversitesi Engelli Çocuk Rehabilitasyon, Eğitim Parkı Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne tedavi için gelen engelli çocukların iyileşme süreçlerine katkı vermek için “Balık Çocuk” temalı bir proje gerçekleştirilmiştir. Bu projeden elde edilen kazanımların tedaviye gelecek diğer hastalar içinde yararlı olması ve konuyla ilgili yapılacak çalışmalara örnek olması temennisiyle.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde maddi desteğini esirgemeyen Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Başkanlığına teşekkürlerimi sunarım.

Prof. Dr. Halil ŞEN
Proje Yöneticisi
İzmir, 2016

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ŞEKİL DİZİNİ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
1. Giriş	1
2. Materyal ve Yöntem	3
3. Bulgular	8
4. Tartışma ve Sonuç	12
5. Teşekkür	13
6. Kaynakça	14

ŞEKİL DİZİNİ

<u>Sekil</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Salonun su dünyası temalı düzenlenmesi.....	4
Şekil 2. Büyük akvaryum.....	5
Şekil 3. Süs havuzu.....	6
Şekil 4. Seramik Atölyesi.....	7
Şekil 5. Balık ve çocuk.....	8
Şekil 6. Büyük akvaryum.....	9
Şekil 7. Süs havuzu.....	10
Şekil 8. Seramik çalışmaları.....	11

ÖZET

Ege Üniversitesi Engelli Çocuk Rehabilitasyon, Eğitim Parkı Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde tedavi gören serebral palsili hastası çocuklar ile ailelerinin ve görevli personelin tedavi süreçlerinde, moral motivasyonlarının artırılması, engelli çocukların tedavilerine istekle gelmesi ve sosyalleşmelerinin sağlanması bu projenin amacıdır. Bunun için tedavi gören engelli çocuklara cam fanuslar içerisinde birer balık verildi ve bakımlarını yapmaları istendi. Bekleme salonuna büyük bir akvaryum konuldu ve merkezin bahçesine bir süs havuzu yapıldı. Engelli çocukların sosyalleşmesi, el becerilerinin ve yaratıcılıklarının artırılması için seramik hamuru ile çalışmalar yapıldı. Sonuç olarak, çocukların daha istekle merkeze geldikleri, merkezde daha fazla vakit geçirerek sosyalleştikleri ve sorumluluk bilinci kazanabildikleri gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Engelli çocuk, serebral palsy, balık

ABSTRACT

Fish Child

The goal of this project was boosting of morale-motivation and coming with the request and provision of socialization of patient children with cerebral palsy, who treated at Ege University Disabled Children Rehabilitation, Educational Park Research Center, with their families and authorized personnel. Therefore, a fish in bell glass were given to the children and asked to make their maintenance. A large aquarium was established in the waiting room and an ornamental pool was built in the garden of the Center. To enhance socialization, hand skills and creativity of disabled children, some exercises were performed with ceramic dough. As a result, the children came to the centre with more requests, became socialized by spending more time at the place, and taken over responsibility were observed.

Keywords: Disabled children, fish, cerebral palsy

1. Giriş

Ülkemizde engelli kişilerin moral ve motivasyonlarını yükseltmek amacıyla yapılan uygulamalar genel olarak, gününbirlik aktiviteler, gezi programları, toplu etkinlikler, eğlence aktiviteleri ve benzeri çalışmalar şeklinde yürütülmektedir. Bunun yanında, çeşitli belediye, dernek gibi kurumların kurum düzeyinde ya da üniversitelerle işbirliği şeklinde faaliyetlerde buldukları dikkat çekmektedir. Alanya Belediyesi Engelsiz Park ve Yaşam Merkezi'nde yürütülen çalışmada, engelli bireylere el sanatları eğitimi verilerek küçük kas gelişimi, el-göz koordinasyonu artırılması hedeflenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda, engelli bireylerin öğrendikleri el sanatları ile ruhsal ve duygusal olarak rahatladıkları, rehabilite oldukları ve özgüvenlerinin geliştiği, ayrıca, sanatın engelli bireylerin ailelerinde de moral ve motivasyonu yükselttiği belirtilmiştir (<http://www.sabah.com.tr/Akdeniz/2014/01/13/engelli-motivasyonu-sanat-ile-saglaniyor>).

Keçiören Belediyesi tarafından yürütülen bir başka çalışmada, Keçiören Belediyesi Engelli Danışma Merkezi'ne kayıtlı engelliler için Keçiören'deki Deniz Dünyası'na belli aralıklarla geziler düzenlenerek, dünyanın farklı bölgelerinden getirilen balıkları tanıma imkanı buldukları gibi sosyalleşmeleri ve hoşça vakit geçirmeleri sağlanmaktadır. Ayrıca, uzman rehber eşliğinde akvaryumları gezen engellilere balıkların türleri ve hangi ortamlarda yaşadıkları hakkında bilgi verilmektedir. Balıkların doğal yaşamları hakkında bilgi sahibi olan engelliler, balıkların ve deniz canlılarının korunması ve beslenmesi gibi konularda daha duyarlı hale gelmektedirler. Deniz Dünyası'ndaki balıkları elleriyle besleyen ve açık havuzda balıklara dokunma imkânı bulan engellilerin bu yolla rehabilite oldukları bildirilmiştir (http://www.kecioren.bel.tr/engelliler_baliklarla_rehabilite_oluyor-443-haber.html).

Muğla Fotoğraf ve Sinema Amatörleri Derneği (MUFSAT) ile Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Engelsiz Spor Kulübü işbirliği ile oluşturulan bir projede zihinsel engellilere yönelik olarak 3 günlük fotoğraf çekme eğitimi verilmiş ve engellilerin çektikleri fotoğraflar "Bana da Hak ver Engelsiz Fotoğraf Sergisi", olarak sunulmuştur. Projeye engelli bireylerin hayatın içine çekilmeleri ve çevreyle etkili iletişim kurmaları sağlanmaya çalışılmıştır

(http://www.mugladevrim.com.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1833
1:engellilerin-cektikleri-fotoraflar-sergilendi-&catid=1:son-haberler).

İstanbul Şükrü Balcı Polis M.Y.O, tarafından yürütülen bir başka projede, İstanbul Şenlökköy Zihinsel Engelliler Merkezi'nde bulunan zihinsel engellilere haftada iki gün meslek yüksekokulu öğrencileri tarafından eğitim ve öğretim aktiviteleri düzenlenmiştir. Proje sonunda, Polis öğrencileri, zihinsel öğrencilerle yakın diyalog kurarak, onların sosyalleşmesinde, moral- motivasyon ve kendilerine olan güvenlerinin artmasında olumlu katkılar sağlamışlardır (Oğuşgil, 2009).

Şimdiye kadar yapılan konuyla ilgili çalışmaların neredeyse hepsinin çok kısa sürelerle sınırlı olması göz önüne alındığında engelli çocukların tedavi ve yaşamları için kalıcı etkiler bırakamayacağı ortadadır. Engelli çocukların özel durumları genel olarak yaşam boyu devam ettiği için bir süre sonra moral motivasyonlarını kaybedecekleri, aldıkları tedavinin ne kadar yeterli olacağı tartışılır bir hal alacaktır. Her insanın yaşamını sürdürürken bir itici güce, motivasyona gerek duyduğunu (Ünlü vd., 2013) dikkate alırsak, bu çocukların birkaç gün veya hafta süren bu tarz etinliklerdense daha uzun soluklu ve tedavileri süresince devam eden sürekli bir desteğe ihtiyaçları olduğu anlaşılmaktadır.

Bu projede Ege Üniversitesi Engelli Çocuk Rehabilitasyon, Eğitim Parkı Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde tedavi gören serebral palsili çocuklar hedef kitle olarak seçilmiştir. Serebral palsy'de, beyin hasarı sonucunda kas kontrolünde yetersizlik ya da zayıflıkla ortaya çıkan bir doğumsal hastalık tablosudur. Yaşamın erken döneminde ortaya çıkar ve bu çocuklarda güçsüzlük, eklemlerde sertlik, denge bozukluğu gibi pek çok sorun görülür. Çocukların büyük kısmında değişik derecelerde zeka geriliği de tabloya eşlik edebilir. Hafif tiplerinde bir kol ya da bacakta belli belirsiz güçsüzlük varken, ağır tiplerinde günlük yaşam aktivitelerini ciddi şekilde zorlayacak derecede olabilir.

Serebral palsili çocuğun tedavisinde fizik tedavi ve rehabilitasyon, iş- uğraşı tedavisi motor gelişimin teşvik edilmesinde önemli rol üstlenir. İş uğraşı tedavisi, yaşam boyu devam eden fiziksel, bilişsel, kişisel, sosyal, duygusal, cinsiyet ve moral gelişim alanlarında performansı geliştirmek için yapılan yaklaşımları içerir. Bu yaklaşımda, aktiviteler, kendine yardım araçları, özel eğitim yaklaşımları ve çevresel düzenlemeler ile ev, iş ve sosyal yaşamda bağımsızlığı arttırmak için değerlendirme ve eğitim yapılır. Beslenme, banyo, tuvalet aktiviteleri gibi günlük yaşam aktiviteleri iş uğraşı tedavisinin

önemli yaklaşımlardır. Tedavide, pozisyonlama, oyun tedavisi, yardımcı araçlar, el eğitiminden yararlanılır.

Erken bebeklik döneminden itibaren sürekli tedavilere giden çocuk bir süre sonra normal yaşamdan kopar. Bu nedenle iş uğraşı tedavileri, özellikle oyun aktiviteleriyle birleştirildiğinde çocuğun tedavi merkezine gelmeye istekli olmasını da sağlar. Bu amaçla, Merkezde tedavisi devam eden serebral palsili çocukların her birine beslemeleri için fanus içinde bir balığın sahiplenilmesi hedeflenmiştir. Bunun yanında, ortak kullanım alanına büyük bir akvaryum ve merkezin bahçesinde su bitkilerinin ve balıkların olduğu bir süs havuzunun yapılması planlanmıştır. Böylece, dinlenme ve bekleme ortamı yaratılması; aynı zamanda çocukların sosyalleşmesi, el becerilerinin ve yaratıcılıklarının arttırılması için seramik hamuru ile çalışmalar yapılması bu projenin konusu ve kapsamıdır

2. Materyal ve Yöntem

Proje 18 ay sürmüştür ve bu süre boyunca Ege Üniversitesi Engelli Çocuk Rehabilitasyon, Eğitim Parkı Uygulama ve Araştırma Merkezi bünyesinde bulunan, ancak aktif olarak kullanılmayan salon su dünyası temalı düzenlenmiştir (Şekil 1). Bu salonda üzerlerinde tedavi için merkeze gelen çocukların isimlerinin yazılı olduğu ve beslemeleri için balık bulunan 30 adet 2 lt hacminde cam fanuslar kullanılmıştır (Şekil 1). Ortak kullanım alanına 160 cm ×50 cm ×50 cm boyutlarında içerisinde egzotik balık türleri bulunan dolaplı bir tatlı su akvaryum ünitesi konulmuştur (Şekil 2). Merkezin bahçesinde bulunan ve bir dönem sera olarak kullanılan alanın etrafı ve üzeri kapatılarak içerisine 14,20 m × 1,77 m × 0,80 m ebatlarında ve yaklaşık 20 m³ su hacmine sahip bir süs havuzu yapılmıştır (Şekil 3). Su sirkülasyonu ve filtrasyonu için bir adet filtre ünitesi (10 m³/saat) kullanılmıştır. Havuz için bitkiler E.Ü. Botanik Bahçesi ve Herbaryum Uygulama ve Araştırma Merkezi'nden temin edilmiştir. Havuz ve fanus için Japon koi balıkları ve beslenmeleri için gereken yem satın alınmıştır.

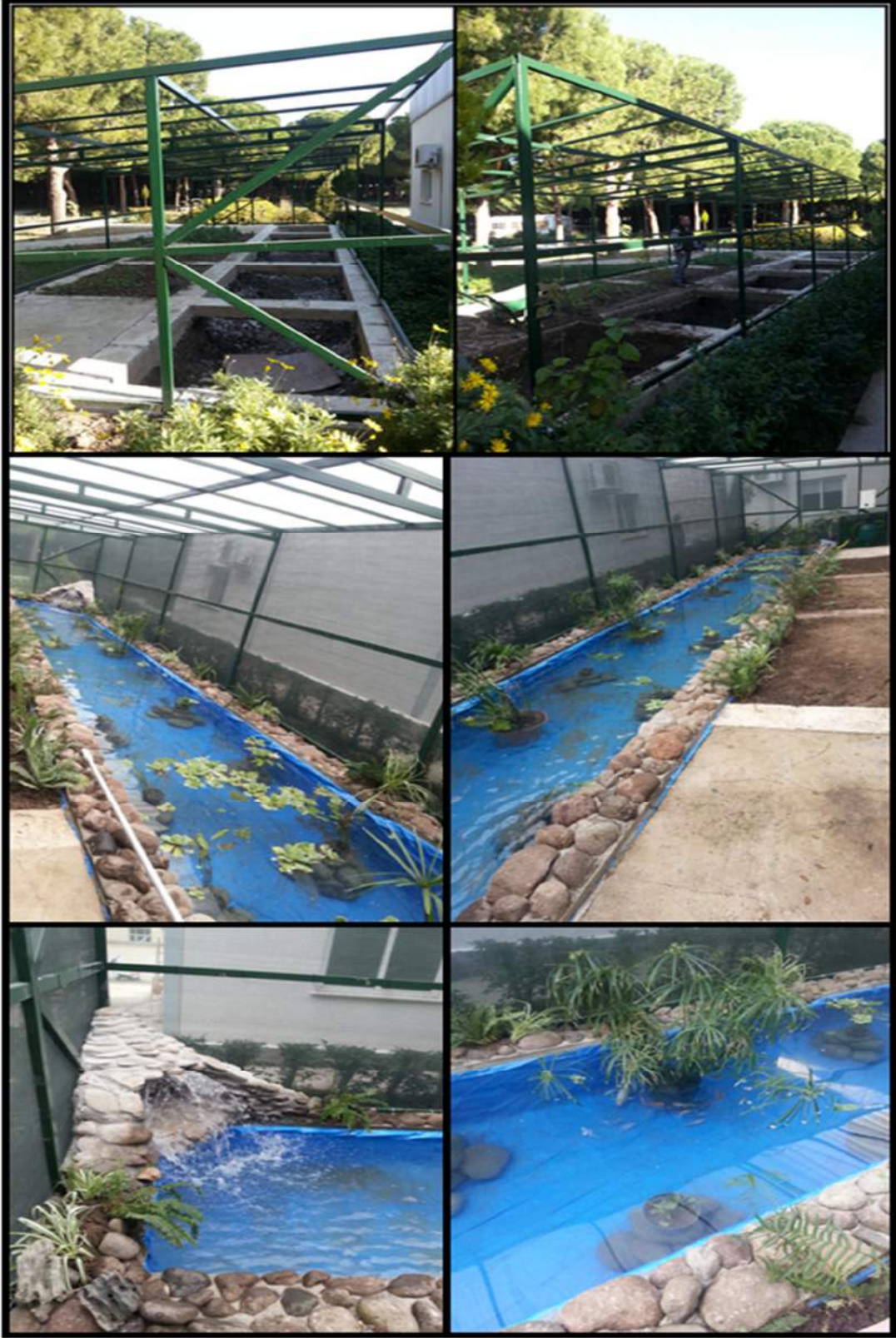
Projeye ait değerlendirmeler, merkezde görevli ve projede yer alan uzman doktorların gözlem, görüş ve önerileri doğrultusunda yapılmıştır.

Şekil 1. Salonun su dünyası temalı düzenlenmesi.

Şekil 2. Büyük akvaryum.

Şekil 3. Süs havuzu.

Merkezin bahçesinde bulunan ve İzmir Büyük Şehir Belediyesi'nin tahsis ettiği bir konteynır düzenlenerek seramik ve el işi atölyesi oluşturulmuştur (Şekil 4). Seramik çalışmaları bu alanda yapılmıştır. Boyama çalışmaları merkez bina içerisinde bulunan iş-uğraşı atölyesinde yapılmıştır. Gerekli malzemeler satın alma yoluyla temin edilmiştir.

Şekil 4. Seramik Atölyesi.

3. Bulgular

Projenin başlangıcında katılımcı seçimi merkeze düzenli olarak tedavi amaçlı gelen engelli çocukların ailelerine telefon, yüz yüze görüşme ve tanışma toplantısı aracılığıyla proje hakkında detaylı bilgilendirme yapılmış ve listelerin oluşturulması aşamasında gönüllülük esasına göre sözel izinler alınmıştır. Bunun yanında proje kapsamındaki atölye çalışmalarına katılabilecek engelli çocukların zihinsel ve bedensel durumlarının uygunluğu bu projede görevli doktorlar (Prof.Dr. Yeşim KİRAZLI ve Prof.Dr. Kazım ÇAPACI) ve gelişim psikologu (Psikolog Demet Yüzbaşı Vural) tarafından değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, proje süresince tedavi için merkeze gelen ve durumları uygun olan 5-18 yaş aralığındaki tüm engelli çocuklara imkân sağlanmıştır.

Su dünyası temalı düzenlemelerin yapıldığı salona ilginin oldukça yüksek olduğu ve tedavi için merkeze gelen çocukların ailelerinin yanı sıra merkezde staj yapan Ege Üniversitesi Atatürk Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinin de yoğun ilgi gösterdikleri gözlenmiştir. Özellikle içerisinde balık olan fanusların engelli çocuklar tarafından sahiplenildiği ve hatta çocukların bu balıklara sevdikleri isimleri verdikleri de görülmüştür (Şekil 5).

Şekil 5. Balık ve çocuk.

Merkezde kurulan büyük akvaryum, tedavi için bekleyen ya da tedavi arasında olan hastalar ve aileleri için vakit geçirmenin güzel bir yolu olmuştur (Şekil 6).

Şekil 6. Büyük akvaryum.

Merkezin bahçesine yapılan ss havuzu büyük ilgi görmüş ve gerek hastaların gerekse personelin en çok vakit geçirdiği yerlerden biri olmuştur (ekil 7).

Şekil 7. Süs havuzu.

Merkezin bahçesindeki seramik atölyesi haline getirilen konteynırda hazırlanan seramikler, merkez binası içerisinde bulunan iş-uğraşı atölyesinde boyanmıştır. Seramik ve boyama atölyesi çalışmalarına katılımın oldukça yüksek olduğu gözlenmiştir (Şekil 8).

Şekil 8. Seramik çalışmaları.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu proje, Türkiye’de engelli çocuklara yönelik yapılmış uzun soluklu ilk çalışma olma özelliğindedir. Bu açıdan daha sonra yapılacak çalışmalara örnek olabilecek niteliklere sahiptir. Maalesef konuyla ilgili elde edilen sonuçların doğrudan karşılaştırılabileceği literatürün olmayışı büyük bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu projeden elde edilen sonuçlar mümkün olduğunca anlaşılır bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu proje ile ilgili merkezde hem şuan tedavi gören serebral palsili çocuklara hem de önümüzdeki yıllarda tedavi göreceklere aktarılacak kalıcı kazanımlar elde edilmiştir. Engelli çocukların tedavilerine daha istekle gelmelerinin sağlanması, uygulanan tedaviden maksimum fayda görmeleri için moral-motivasyonlarının artırılması, el işi yeteneklerinin ve yaratıcılıklarının artarak sosyalleşmelerinin sağlanması, kendilerine olan güvenlerinin artması ve de hayatın içinde hayatla birlikte akmalarının desteklenmesi bu projenin beklenen yararlarındandır. Projenin diğer bir özelliği doğrudan katılımın sağlanarak uygulanmasıdır.

Proje kapsamında çocuklara verilen balıklar ile onların sorumluluk alabilecekleri gözlenmiştir. Bu durumun kalıcı hale gelebilmesi için öncelikle ailelerinin benzer uygulamalar ile uzun soluklu yani hayatlarının bir parçası olacak şekilde pekiştirme yapmaları gerektiği düşünülmektedir. Bu sayede engelli çocukların adım adım kendi sorumluluklarını almaya başlamaları mümkün olabilir görünmektedir. Bununla birlikte ortak paylaşımda balık ve bakımının olması onların bu konuda sosyalleşme kabiliyetlerini yükselterek toplumla entegrasyonlarını geliştirecek bir örnek olmuştur.

Bekleme salonuna konulan akvaryum ve bahçede yapılan süs havuzu sayesinde özellikle ailelerin bu sıkıntılı tedavi sürecini daha rahat geçirdikleri, engelli çocukların streslerinin azaldığı, tedaviyi uygulayan görevliler ile tedavi için gelenlerin diyaloglarını arttırarak olumlu kazanımlar elde edildiği gözlemlenmiştir.

Seramik ve boyama çalışmalarının çocuklarda el becerilerinin gelişimi üzerine olumlu etkisi olduğu, sosyalleşmelerini ve merkeze gelme isteklerini arttırdığı gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, ailelerin proje kapsamında merkezde kurulan donanımlardan, yapılan etkinliklerden ve projenin merkezde yürütülmesinden memnun kaldıkları görülmüştür. Ege Üniversitesi Engelli Çocuk Rehabilitasyon, Eğitim Parkı Uygulama ve Araştırma Merkezi gibi tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin en üst düzeyde uygulandığı kurumlar, benzer hizmetleri veren diğer kurumlara örnek olma bilinci ve görevini taşımaktadırlar. Bu projeye, önceliği tedavi hizmeti almak olan hastaların imkânlar sağladığında ilgili merkezlerde daha fazla vakit geçirerek sosyalleştikleri, engelli çocukların rahatsızlıklarının derecelerine bağlı olarak sorumluluk alma bilinci ve farkındalığı kazandıkları, ailelerin ve çocukların ortak ilgilerinin olduğu konular bulunduğu paylaşımlarının arttığı ve bu durumun onları yakınlaştırarak pek çok konuda birbirlerine destek olmalarının da önünü açacağı görülmüştür. Ayrıca, proje kapsamında ilgili merkeze kazandırılan donanımlar ve iş-uğraşı çalışmalarının sürekliliği görevli personel ve uzmanlar tarafından tedavi amaçlı merkeze gelen tüm engelli çocukların hizmeti için değerlendirilecektir. Bunun yanında merkeze gelen stajyer sağlık personeli için eğitici ve öğretici materyaller olarak kullanılacaktır. Dahası, bu konuda uzmanlaşacak akademisyenler için eğitim materyali olarak yarar sağlayacaktır. Bu projenin bir bütün olarak konuyla ilgilenen daha geniş kitlelere örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

5. Teşekkür

001-SAUM-2014 Nolu Proje'nin gerçekleşmesi için maddi destek sağlayan Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Başkanlığına, proje süresince yardımlarından dolayı Su Ürünleri Yüksek Mühendisi Selim Serezli ve Su Ürünleri Mühendisi Oğuzhan Takıcak'a, seramik atölyesindeki desteklerinden dolayı Sayın Banu Tarcan ve Sayın Sevinç Gündüz'e teşekkürlerimizi sunarız.

6. Kaynakça

<http://www.sabah.com.tr/Akdeniz/2014/01/13/engelli-motivasyonu-sanat-ile-saglaniyor>

Erişim Tarihi:03.03.2014.

http://www.kecioren.bel.tr/ENGELLILER_BALIKLARLA_REHABILITE_OLUYOR-443-haber.html Erişim Tarihi:03.03.2014

http://www.muğladevrim.com.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=18331:engellilerin-cektikleri-fotograf-sergilendi-&catid=1:son-haberler Erişim Tarihi:

03.03.2014

Oğuşgil, V.A., 2009. Avrupa Birliği Sosyal Politikası kapsamındaki risk gruplarına polis desteği: İstanbul Şükrü Balcı Polis Meslek Yüksekokulu örneği. Turkish Journal of Police Studies 11 :1,73-98.

Ünlü, S., Eroğlu, E., Gökdağ, R., Ergüven, M.S., 2013. İş ve yaşamda motivasyon. T.C. A.Ü. Yayını No:3022, Açıköğretim Fakültesi Yayın NO: 1974, 154 S.